

PATAKI Csilla

Adatok a Jára völgye Pentatomoideáinak (Insecta: Heteroptera) ismeretéhez

(Kivonat)

A dolgozat alapja az 1999-es és 2000-es év folyamán történt gyűjtés, amelynek során fűhálózással és JERMY-féle fénycsapda segítségével a Pentatomoideák 5 családba, 25 nemzetségbe tartozó 33 faj került begyűjtésre. A vizsgálatok a Jára völgyében a Kápsz (Caps) nevű helységtől felfele (5 km-re) található Sóllyom nevű területtől a Jára Aranyosba való beömléséig terjedtek ki, 13 gyűjtési ponton. A begyűjtött és meghatározott poszlákák között szerepelnek kimondottan hegyvidéki fajok, mint pl. az *Eurydema dominulus* (SCOPOLI, 1762) vagy a KIS Béla (1984) által ritkának nevezett *Elastomethus interstinctus* (LINNAEUS, 1758), két Erdélyre új faj: *Stagnomus bipunctatus* LINNAEUS, 1758 és *Carpocoris melanocerus* (MULSANT ET ROY, 1962). A dolgozat faunisztikai eredmények felhasználásával tárgyalja a családok táplálkozás és élőhely szerinti eloszlását, az ökológiai típusokat, dominancia-viszonyokat és a fajok zöogeográfiai eloszlását.

Bevezetés

A Jára a Gyalui-havasok ÉK-i és K-i határát képező, kb. 55 km hosszú folyó, melynek völgyében 1999 és 2000 folyamán végeztem heteropterofaunisztikai felméréseket. Vizsgálataim 13 gyűjtési ponton történtek, a folyó felső szakaszán található Sóllyom nevű helytől lefele a Jára Aranyosba való beömlési pontjáig (Borrév).

Gyűjtési módszereim között a fűhálózás és egyelés dominált, a JERMY-féle fénycsapdát a BBTE Állattan Tanszéke működtette a Járavize nevű faluban 2000. május 12. és október 15. között (a csapda által begyűjtött fajokat csillaggal jelölöm). A gyűjtést és határozást egymagam végeztem, a fajokat dr. KIS Béla és dr. KONDOROSY Előd ellenőrizték.

A lelőhelyek jegyzéke:

A 13 gyűjtési pont a Jára mentén, Kolozs megyében található.

1. Sóllyom (Șoimu): a legfelső gyűjtési pont a Jára DNY-ről ÉK-re folyó szakaszán.
2. Kápsz (Caps): az előző ponttól lefele kb. 4 km-re található település környékén.
3. Járavize (Valea Ierii): a Kápsztól 4 km-re fekvő falu.
4. Fekete-völgy (Valea Negrii): a Járavizétől kb. 2 km-re a Járát tápláló patakocskáa völgye.
5. Poruț: az előző ponttól 5-6 km-re, a település környékén.
6. Erdőmalom (Moara De Pădure): a Poruțtól 2 km-re.
7. Járabánya (Băișoara): az Erdőmalomtól kb. 2 km-re.
8. Az Alsójárához tartozó, Megyes-torkának nevezett, erős antropogén hatásnak alávetett, mezőgazdasági művelés alatt álló terület Járabányától 4 km-re.
9. Jára-park gyűjtőpont: Alsójára központi részén fekvő megművelt terület, az előző ponttól 1,5 km-re.
10. Szurduc (Surduc): Alsójárától lefele 2-3 km-re.
11. Járamagura (Măgura Ierii) Szurduktól 3 km-re, a Magura-patakának a Járába való beömlésénél.
12. Jára-forrás nevű felvételezési hely: a Borrév felé vezető út mentén található forrás környékén.
13. A Jára Aranyosba való beömlésénél, Borrévnél (Buru).

(**Megjegyzés:** a gyűjtési időpontokat ezek nagy száma miatt mellőzöm, a fajok jegyzékében a lelőhelyeket a megfelelő számmal jelölöm.)

A gyűjtött fajok jegyzéke

A begyűjtött 33 faj 5 családba és 25 nemzetségbe sorolható. Ezek a következők:

* Cluj, Fántátele 53/65, RO-3400

Plataspidae

Coptosoma scutellatum GEOFFROY, 1785: dél-euroszibériai faj, fitofág, pázsitszinten él; 4 példány (8, 9)

Cydnidae

Canthophorus impressus HORVÁTH, 1881: euroszibériai, fitofág, pázsitszinten élő faj; 3 példány (4, 8)

Tritomegas sexmaculatus RAMBUR, 1842: nyugat-mediterrán, fitofág, pázsiton élő faj; 2 egyed (7–8)

Scutelleridae

Odontotarsus purpureolineatus ROSSI, 1790: pontomediterrán faj, fitofág, xerofil pázsitokon él; 12 egyed (7–10)

Eurygaster austriaca SHRANK, 1776: euromediterrán faj, fitofág, táplálkozáskor a Graminaceákat részesíti előnyben; 39 egyed – a (12) kivételével mindenhol előfordult

Eurygaster integriceps PUTON, 1881: pontomediterrán faj, fitofág, főleg Graminaceákon él; 2 példány (6)

Eurygaster maura LINNAEUS, 1758: palearktikus, Graminaceákon élő faj; 118 egyed (1–13)

Eurygaster testudinaria GEOFFROY, 1785: palearktikus, fitofág faj; 20 példány (3–4, 6–13)

Pentatomidae

Graphosoma lineatum LINNAEUS, 1758: nyugat-palearktikus faj, fitofág, pázsiton él; 68 egyed (8–9, 13)

Aelia acuminata LINNAEUS, 1758: palearktikus, fitofág faj, főleg Graminaceákon él; 94 egyed (1–2, 4–13)

Aelia rostrata BOHEMAN, 1852: nyugat-palearktikus, fitofág, Graminaceákon élő faj; 20 példány (3, 6–10)

Neottiglossa pusilla GMELIN, 1780: mediterrán-középszásiai, fitofág, Graminaceákon élő faj; 1 egyed (3)

Eusarcoris fabricii KIRKALDY, 1904: euroszibériai, fitofág, erdőben és pázsiton egyaránt előforduló faj; 4 egyed (2, 4, 8, 10)

Eusarcoris aeneus SCOPOLI, 1763: palearktikus, fitofág faj, az előbbi fajnál említett típushoz tartozik; 1 példány (4)

Stagnomus bipunctatus LINNAEUS, 1758: mediterrán-középszásiai faj, fitofág, pázsiton él; 1 példány (8)

Rudiconia intermedia WOLFF, 1811: euroszibériai, fitofág, erdőben és pázsiton élő faj; 1 példány (5)

Holeostethus vernalis WOLFF, 1804: palearktikus, fitofág, cserjén és pázsiton egyaránt élő faj; 9 példány (2, 4, 6–9)

Carpocoris purpureipennis DE GEER, 1773: euroszibériai (boreo-montán) faj, fitofág, pázsiton és cserjén él; 186 egyed (1–3)

Carpocoris melanocerus MULSANT ET ROY, 1952: mediterrán, fitofág, pázsiton élő faj; 1 példány (8)

Dolycoris baccarum LINNAEUS, 1758: palearktikus,

fitofág, cserjén és pázsiton él; 500 egyed (1–13).

**Palomena prasina* LINNAEUS, 1758 : palearktikus, fitofág, cserjén és pázsiton él; 73 egyed (1–10, 12–13), amelyből 5 JERMY-féle fénycsapdával

Piezodorus lituratus FABRICIUS, 1794: dél-palearktikus faj, fitofág, pázsiton él; 2 példány (9)

Raphigaster nebulosa PODA, 1761: euromediterrán-középszásiai, polifág, főleg koronaszinten élő faj; 2 példány (7, 8)

**Pentatoma rufipes* LINNAEUS, 1758: euroszibériai, polifág, koronaszinten élő faj; 4 példány (3, 7, 9, 10), 1 fénycsapdával.

Eurydema ventrale KOLENATI, 1846: euromediterrán-középszásiai, fitofág, pázsiton élő faj; 169 példány (3–9, 13)

Eurydema dominulus SCOPOLI, 1763: euroszibériai (boreo-montán), fitofág, pázsiton gyűjthető; 1 példány (1)

Eurydema oleraceum LINNAEUS, 1758: palearktikus, fitofág, pázsiton élő faj; 146 egyed (1–13)

Picromerus bidens LINNAEUS, 1758: euroszibériai, zoofág, cserje- és koronaszinten él; 1 példány (9)

Troilus luridus FABRICIUS, 1775: euroszibériai (boreo-montán) faj, zoofág, korona- és cserjeszinten él; 13 példány (2–4, 6, 8–10)

Arma crustos FABRICIUS, 1794: endémikus-pontomediterrán faj, zoofág, korona- és cserjeszinten él; 1 egyed (8)

Zicrona coerulea LINNAEUS, 1758: holoarktikus-orientális, polifág, pázsiton gyűjthető; 2 példány (6, 9)

Acanthosomidae:

**Acanthosoma haemorrhoidale* LINNAEUS, 1758: euroszibériai, fitofág, cserje- és koronaszinten él; 1 példány (13), fénycsapdával

**Elasmotethus interstinctus* LINNAEUS, 1758: euroszibériai (boreo-montán), fitofág, koronaszinten élő faj; 5 egyed (3, 8), 4-et fénycsapda gyűjtött

Értékelés

Az első ábra a zoogeográfiai adatokat, a második és harmadik a dominancia-viszonyokat, a negyedik a táplálkozás szerinti eloszlást, a ötödik az ökológiai típusokat tükrözi.

Az eredmények könnyebb áttekinthetősége végett a fajokat érintő tulajdonságokat és konstanciaértékeket táblázatba írom, akárcsak az egyes fajok egyedszámát. Eredményeimről elmondható, hogy a *Stagnomus bipunctatus* és *Carpocoris melanocerus* Erdélyre új fajok, míg az *Elasmotethus interstinctus* ritka faj (KIS, 1984).

Irodalom

- BENEDEK, P. (1969): **Poloskák**. VII, **Heteroptera**, *Magyarország Állatvilága* 17 (7). Akadémiai Kiadó, Bp.
- FICHEUX, R. (1999): **Les Monts Apuseni (Bihar)-Vallés et aplessiments**. Editura Academiei Române, București.
- FÖLDESSY, M.; ROZNER, I. (2000): **Adatok Torockó és környékének poloska faunájához (Insecta: Heteroptera)**, *Acta (Siculica) – 1999/1*. Székely Nemzeti Múzeum és Csíki Székely Múzeum, T3 Kiadó, Sepsiszentgyörgy.
- HALÁSZFY, É. (1958): **Poloskák**. II, **Heteroptera**, *Magyarország Állatvilága* 17(5). Akadémiai Kiadó, Bp.
- KIS, B. (1980): **Contribuție la cunoașterea heteropterelor din România**. A II-a consfătuire de Entomologie din România, Craiova.
- KIS, B. (1984) **Insecta**, 8, **Heteroptera**, *Fauna R.S.R.*
- KONDOROSY, E. (1999): **Checklist of the Hungarian bug fauna (Heteroptera)**, *Folia Entomologica Hungarica*, XL. Bp.
- MÓCZÁR, L. (1969) : **Állathatározó**, I. Tankönyvkiadó, Bp.
- LOHMANN, M. (1997): **Bogarak, szitakötők és más ízeltlábúak**. Egyetemi Nyomda, Bp.
- ROZNER, I.: **Adatok Erdély poloska faunájához (kézirat)**

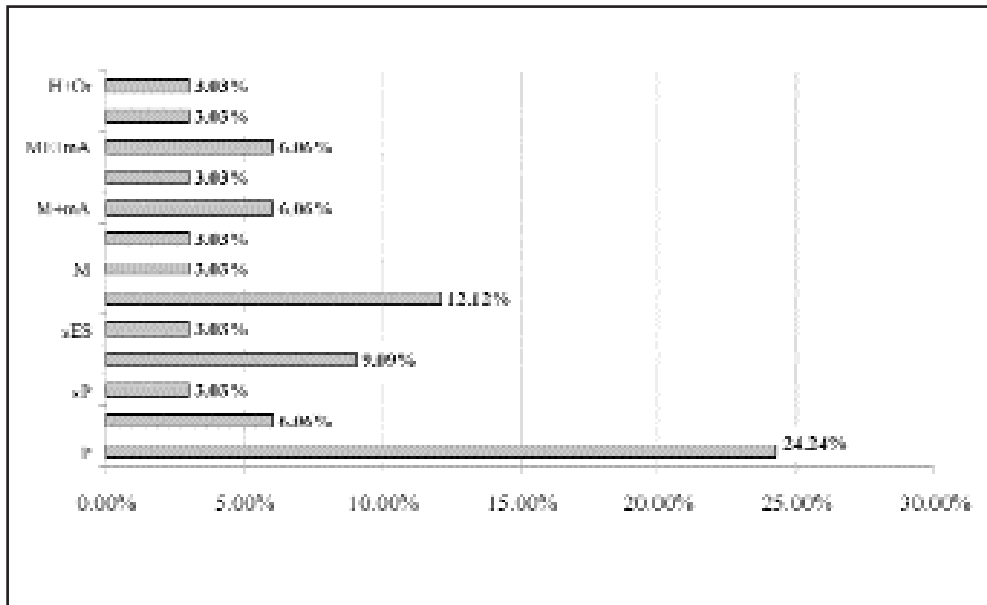
Date privind Pentatomoidele (Insecta: Heteroptera) din valea râului Iara (jud. Cluj) (Rezumat)

Lucrarea prezintă rezultatele unei cercetări din anii 1999 și 2000. S-a colectat cu ajutorul fileului entomologic și a capcanei de tip JERMY, 33 specii de Pentatomoidea aparținând de 5 familii și 25 genuri. Cercetările s-au efectuat pe 13 puncte de colectare din valea râului Iara, între locul numit Șoimu (la 5-6 km de localitatea Caps) și confluența cu Arieșul. Speciile colectate și determinate sunt specii caracteristice zonei montane ca *Eurydema dominulus* (SCOPOLI, 1763). S-au găsit 2 specii noi pentru Transilvania (*Stagnomus bipunctatus* LINNAEUS, 1758 și *Carpocoris melanocerus* MULSANT ET ROY, 1952) și specia rară *Elasmotethus interstinctus* LINNAEUS, 1758. Pe baza datelor faunistice, familiile sunt clasificate în lucrare în funcție de habitat, modul de hrănire, tipuri ecologice, familii dominante și date zoogeografice.

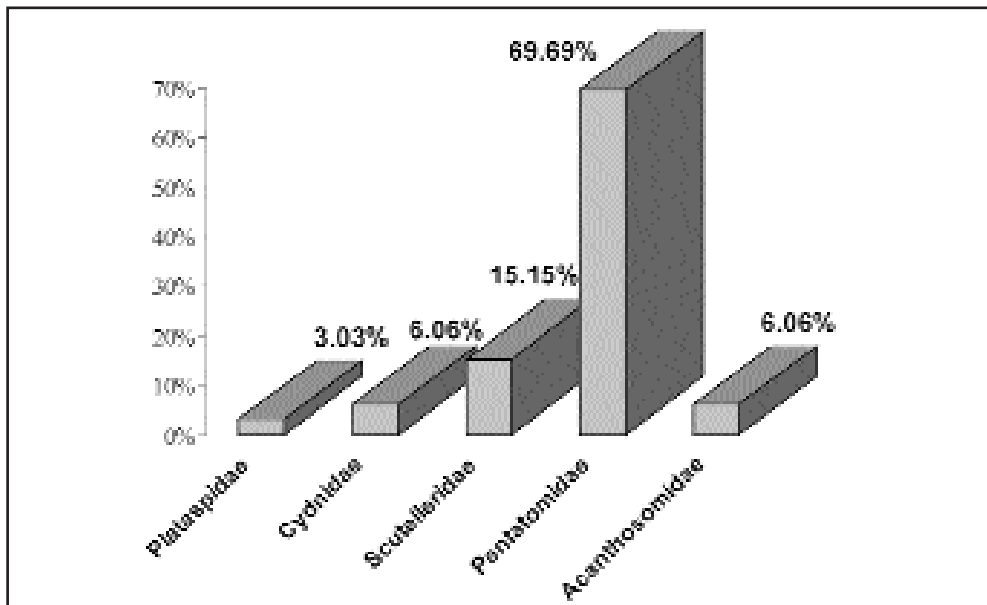
Data concerning the Pentatomoidea (Insecta: Heteroptera) from the Iara Valley (Cluj County, Romania) (Abstract)

During 1999 and 2000 we collected with entomological net and JERMY light trap 33 species of Pentatomoidea belonging to 5 families and 25 genera. The research area lays in Iara Valley from the place called Șoimu to the Iara's mouth in Arieș, on 13 collecting points. Between the collected and determined bugs there are mountain species as *Eurydema dominulus* (SCOPOLI, 1763), rare species like *Elasmotethus interstinctus*, LINNAEUS, 1758 (KIS, 1984) and two new species for Transylvania: *Stagnomus bipunctatus* LINNAEUS, 1758 and *Carpocoris melanocerus* MULSANT ET ROY, 1952. Using the faunistical results, we discuss the classification on families, based on habitat, feeding ways, ecological types, dominant families and zoogeographical data.

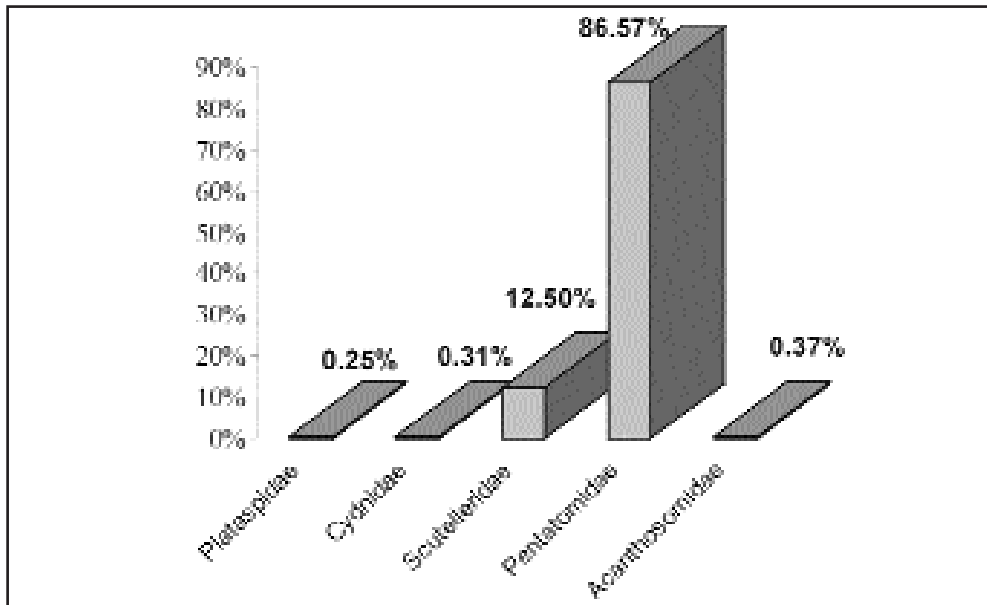

1. ábra A poloskák zoogeográfiai elemek szerinti százalékos megoszlása

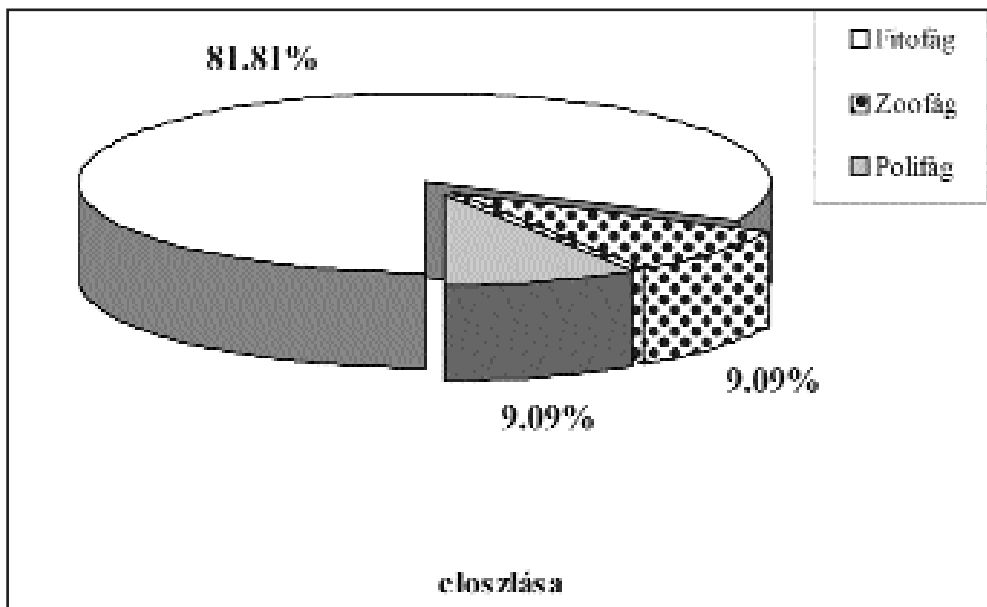

2. ábra A poloska családok faunisztikai spektruma

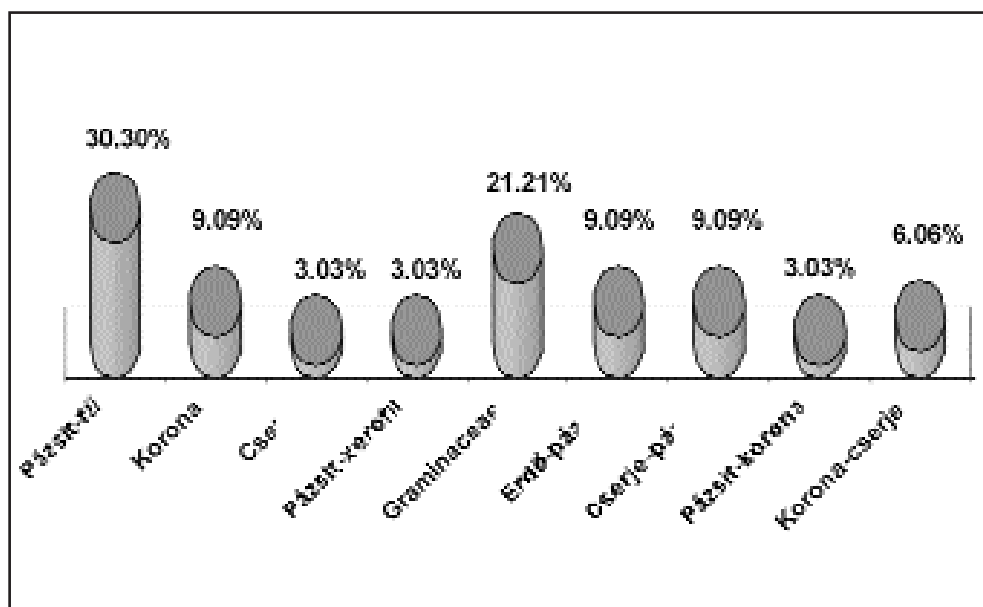

3. ábra A poloska családok kvantitatív spektruma

4. ábra A poloska családok táplálkozási mód szerinti eloszlása

5. ábra A poloska fajok ökológiai típusokba való besorolása

Fajok	Zoogeográfiai elem	Táplálkozás	Növ. szint	K %	Egyedszám
<i>Coptosoma scutellatum</i>	sES	fitofág	pázsit	23.076	4
<i>Canthophorus impressus</i>	ES	fitofág	pázsit	15.35	3
<i>Tritomegas sexmaculatus</i>	wM	fitofág	pázsit	15.38	2
<i>Odontotarsus purpureolineatus</i>	PM	fitofág	pázsit-xerofil	30.76	12
<i>Eurygaster austriaca</i>	ME	fitofág	Graminaceae	92.307	39
<i>Eurygaster integriceps</i>	PM	fitofág	Graminaceae	7.69	2
<i>Eurygaster maura</i>	P	fitofág	Graminaceae	100	118
<i>Eurygaster testudinaria</i>	P	fitofág	Graminaceae	69.23	32
<i>Graphosoma lineatum</i>	wP	fitofág	pázsit	23.07	68
<i>Aelia acuminata</i>	P	fitofág	Graminaceae	92.307	94
<i>Aelia rostrata</i>	wP	fitofág	Graminaceae	38.46	20
<i>Neottiglossa pusilla</i>	M+mA	fitofág	Graminaceae	7.69	1
<i>Eusarcoris fabricii</i>	ES	fitofág	erdő-pázsit	30.76	4
<i>Eusarcoris aeneus</i>	PM	fitofág	erdő-pázsit	7.69	1
<i>Stagnomus bipunctatus</i>	M+mA	fitofág	pázsit	7.69	1
<i>Rubiconia intermedia</i>	ES	fitofág	erdő-pázsit	7.69	1
<i>Holeostethus vernalis</i>	P	fitofág	cserje-pázsit	46.15	9
<i>Carpocoris purpureipennis</i>	ES(BMo)	fitofág	cserje-pázsit	100	186
<i>Carpocoris melanocerus</i>	M	fitofág	pázsit	7.69	1
<i>Dolycoris baccarum</i>	P	fitofág	cserje-pázsit	100	500
<i>Palomena prasina</i>	P	fitofág	cserje-pázsit	92.307	73
<i>Piezodorus lituratus</i>	sP	fitofág	pázsit	7.69	2
<i>Raphigaster nebulosa</i>	ME+mA	polifág	korona	15.38	2
<i>Pentatoma rufipes</i>	ES	polifág	korona	23.076	3
<i>Eurydema ventrale</i>	ME+mA	fitofág	pázsit	61.53	269
<i>Eurydema dominulus</i>	ES(BMo)	fitofág	pázsit	7.69	1
<i>Eurydema oleraceum</i>	P	fitofág	pázsit	100	146
<i>Picromerus bidens</i>	ES	zoofág	cserje-korona	23.076	7
<i>Troilus luridus</i>	ES(BMo)	zoofág	korona-cserje	53.84	13
<i>Arma crustos</i>	End(PM)	zoofág	korona-cserje	15.38	2
<i>Zicrona coerulea</i>	H+Or	polifág	pázsit	15.38	2
<i>Acanthosoma haemorrhoidales</i>	ES	fitofág	cserje-korona	7.69	1
<i>Elasmotethus intertinctus</i>	ES(BMo)	fitofág	korona	15.38	5

1. táblázat Az 1999–2000 évi Járá-völgyi kutatás eredményeinek összegezése

